

Razvojna jezična obilježja djece predškolske dobi

Krapljan, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:434235>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported / Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-22**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Lucija Krapljan

**RAZVOJNA JEZIČNA OBILJEŽJA DJECE
PREDŠKOLSKE DOBI**

Završni rad

Petrinja, kolovoz 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Lucija Krapljan

RAZVOJNA JEZIČNA OBILJEŽJA DJECE
PREDŠKOLSKE DOBI

Završni rad

Mentor rada:

izv. prof. dr. sc. Katarina Aladrović Slovaček

Petrinja, kolovoz 2023.

Zahvala

Zahvaljujem svojoj mentorici na strpljenju, svim savjetima i odvojenom vremenu za pomoć pri pisanju ovog završnog rada.

„Tajni agenti“ - hvala vam što ste uljepšali ovaj period mog života, uz vas je bilo puno lakše subote provoditi na predavanjima i rješavati fakultetske obveze.

Najveća zahvala mojoj obitelji, sadašnjoj i budućoj, hvala za navijanje i podršku u svakom smislu i obliku tijekom svih godina mojeg studiranja.

Sažetak

Jezik je glavno sredstvo s kojim se uspostavlja i održava komunikacija, a dijete ga već od rođenja počinje usvajati, spontano i prirodno. Kako bi lakše razumjeli put od usvajanja do učenja jezika ovaj završni rad daje pregled i objašnjava teorije usvajanja jezika, a to su: bihevioristička, nativistička, kognitivna, konekcionistička i funkcionalna. Također, u radu se navode do sada utvrđene karakteristike jezičnog razvoja, poseban naglasak stavlja se na fonološki, gramatički i semantički razvoj jezika djece predškolske dobi.

Glavni cilj rada bio je ispitati jezična obilježja djece predškolske dobi, specifično dobi od 3 do 4 godine. Istraživanje je provedeno pomoću vođenog intervju-a u dječjem vrtiću, a sudjelovalo je petero djece. Rezultati istraživanja su u skladu s očekivanjima i potvrđuju dosadašnja istraživanja o razvoju i usvajanju hrvatskoga jezika. Djeca u dobi od 3 do 4 godine u svom govoru koriste gotovo sve vrste riječi i s njima tvore složene rečenične strukture, ali pritom se pojavljuju određena odstupanja u fonološkoj, gramatičkoj i semantičkoj razini.

Ključne riječi: usvajanje jezika; fonološki, gramatički i semantički razvoj, predškolska dob

Summary

Language is the primary tool through which communication is established and maintained, and a child begins to acquire it from birth, spontaneously and naturally. In order to better understand the journey from acquisition to language learning, this final paper provides an overview and explains theories of language acquisition, namely: behavioral, nativist, cognitive, connectionist, and functional theories. Additionally, the paper outlines established characteristics of linguistic development, with a specific emphasis on the phonological, grammatical, and semantic development of language in preschool-aged children.

The main objective of the study was to examine the linguistic characteristics of preschool-aged children, specifically those aged 3 to 4 years. The research was conducted through guided interviews in a childcare center, involving five children. The research findings align with expectations and confirm prior research on the development and acquisition of the Croatian language. Children between the ages of 3 and 4 years use almost all types of words and construct complex sentence structures in their speech, although certain deviations appear in the phonological, grammatical, and semantic levels.

Key words: language acquisition, phonological, grammatical and semantic development, preschool age

SADRŽAJ

Uvod.....	1
1. Teorije usvajanja jezika	2
1.1. Bihevioristička teorija usvajanja jezika	3
1.2. Nativistička teorija usvajanja jezika	4
1.3. Kognitivistička teorija usvajanja jezika.....	5
1.4. Teorija konekcionizma	6
1.5. Funkcionalna teorija usvajanja jezika	7
2. Karakteristike jezičnog razvoja.....	8
2.1. Fonološki razvoj	8
2.2. Gramatički razvoj	11
2.3. Semantički razvoj	14
3. Istraživanje	16
3.1. Opis uzorka istraživanja	16
3.2. Opis instrumenta istraživanja	16
3.3. Ciljevi istraživanja.....	16
3.4. Rezultati istraživanja	17
4. Zaključak.....	22
5. Literatura.....	23
6. Popis tablica	26
7. Prilozi.....	26

Uvod

Usvajanje materinskoga jezika temelj je za uspostavljanje uspješne komunikacije s okolinom, a ono započinje rođenjem djeteta. Individualne osobine i iskustva djeteta, poticajna okolina i dobri govorni uzori važan su čimbenik jezičnoga razvoja. Iako tempo kojim se govor razvija ovisi od djeteta do djeteta, promatrajući i uspoređujući dječje ponašanje i govor, mogu se uočiti slični obrasci u jeziku djece određene dobi.

Rad je podijeljen na teorijski i istraživački dio, a sastoji se od uvoda, tri poglavlja, zaključka, popisa literature i priloga. Za lakše razumijevanje i shvaćanje procesa usvajanja jezika važno je poznavati teorije koje se pojavljuju kroz povijest stoga se u prvom poglavlju daje uvid u teorije usvajanja jezika.

U prvom poglavlju se objašnjavaju bihevioristička, nativistička, kognitivistička, konekcionistička i funkcionalna teorija usvajanja jezika, navode se tvrdnje njihovih predstavnika te se ističu nedostaci svake od teorija. Važno je shvaćati važnost sagledavanja svih teorija zajedno, a ne zasebno jer niti jedna teorija ne može u potpunosti objasniti usvajanje jezika.

U drugom poglavlju opisuju se razvojne jezične faze, najprije se pojašnjavaju predjezična i jezična faza, a u nastavku poglavlja se navode karakteristike jezika podijeljene po sastavnicama jezika. Stoga, u drugom poglavlju se opisuje fonološki razvoj, gramatički razvoj kojeg čine morfološki i sintaktički razvoj te semantički razvoj u kojem se pojašnjava leksik pojedinca. Tijekom pojašnjavanja karakteristika jezičnog razvoja i njegovih sastavnica poseban naglasak stavlja se na djecu predškolske dobi.

U trećem poglavlju, istraživačkom dijelu rada, ispitano je sljedeće: rječnička raznolikost i sintaktička složenost djece predškolske dobi, pojavljivanje odstupanja na fonološkoj, morfološkoj i leksičkoj razini te su rezultati uspoređeni s dosadašnjim istraživanjima na tu temu. U prilogu završnog rada nalazi se *Zamolba za provedbu istraživanja* koja je zatražena od vrtića u kojem se istraživanje provodilo, *Suglasnost za provedbu istraživanja* koja je zatražena od roditelja djece koji sudjelovali u istraživanju i transkripcija razgovora s djecom koja su sudjelovala u istraživanju.

1. Teorije usvajanja jezika

Usvajanje jezika predstavlja „spontano ovladavanje jezikom u prirodnim okolnostima, bez izravnoga poučavanja. Djeca usvajaju jezik nesvjesno, još od razdoblja prije rođenja i poslije njega na temelju urođenih sposobnosti“ (Jelaska, 2007; str. 90). Prema načinu učenja jezika možemo ga podijeliti na jezike koji se usvajaju (u ranome djetinjstvu) i jezike koji se uče nakon ranog djetinjstva (Pavličević-Franić, 2005). Dijete od najranije dobi počinje usvajati, sasvim spontano i prirodno svoj materinski jezik. Usvajanje i učenje svakog jezika ima isti cilj, a to je uspostavljanje komunikacije među ljudima kako bi se sporazumjeli, prenijeli poruku, obavijest ili informaciju.

Mnogi autori ističu da je usvajanje i učenje jezika potrebno kod djece ostvarivati „što prije – to bolje“ jer sam proces starenja negativno utječe na sposobnost učenja općenito, pa tako i na učenje jezika (Kovačević, 1996; Bogunović, Jelčić Čolakovac 2019 prema Weber-Fox i Neville 1996 i Johnson i Newport 1989) *Dijete usvaja jezik brzo, lako i bez napora, radi izražene potrebe sporazumijevanja s okolinom, odnosno radi funkcionalne komunikacije u svakodnevnim komunikacijskim situacijama. U toj fazi govornoga razvoja djetetovo izražavanje sadrži elemente ugone pa većina djece govorne aktivnosti prihvaća s radošću* (Pavličević-Franić, 2011; str. 60).

Usvajanje jezika nije jednostavno i ono istovremeno zahtijeva „razvojne preduvjete (spoznajne, osjetilne, motoričke), razvijene unutarnje uvjete (radno pamćenje, umni rječnik) i vanjske uvjete (društvena i kulturološka prihvatljivost i podrška okoline) (Jelaska, 2005; str. 65). Stoga, možemo zaključiti da na jezični razvoj svakako utječu razvoj motoričkog, spoznajnog, socio-emocionalnog i društvenog područja djetetova života – sva ta razvojna područja međusobno djeluju jedan na drugi radi čega je bitno integrirano poticati njihov razvoj. Mnogi autori ističu da se razvoj govora i jezika nikako ne može odvojiti od čitavog razvoja djeteta, dijete koje usvaja jezik istovremeno se razvija i u svim ostalim segmentima (Šikić i Ivičević-Desnica, 1988; Vrsaljko i Paleka, 2018). Za razumijevanje procesa usvajanja jezika važno je poznavati teorije koje su se razvijale kroz povijest s obzirom na to da su one temelj na kojima se zasnivaju današnje spoznaje o usvajanju i učenju jezika.

1.1. Bihevioristička teorija usvajanja jezika

Glavni predstavnik biheviorista je B.F. Skinner koji u svojoj knjizi *Verbal Behaviour* iz 1957. godine pojašnjava da je svako učenje uvjetovano te da djeca uče imitacijom odnosno oponašanjem modela, pretežito odrasle osobe (Kuvač i Palmović, 2007).

Na početku djetetova života prvenstveno su roditelji odnosno obitelj glavni govorni modeli, no općenito su roditelji uzor djetetu u svemu što ono radi. Roditelji predstavljaju glavno sredstvo kojim dijete usvaja i uči jezik i govor, a kasnije kada dijete krene u vrtić uzor mu postaju odgajatelji i vršnjaci iz vrtićke skupine.

Dijete najprije sasvim slučajno imitira glasove koje proizvodi odrasla osoba iz okoline, a verbalne reakcije djeteta realiziraju se kao reakcija na neki stimulus. Na taj način dijete može vidjeti koja su to ponašanja odnosno reakcije primjerene u određenim situacijama, ali pitanje je razumije li zaista značenje tih riječi ili samo ponavlja viđeno ponašanje. Prema ovoj teoriji, riječi su te koje zamjenjuju fizički predmet i kojima se potiče određeno ponašanje (Stančić i Ljubičić, 1994).

Bihevioristi smatraju da se učenje djeteta temelji na potkrjepi, što znači da roditelj riječima odnosno pohvalom ili samo pridavanjem pozornosti djetetu može potaknuti dijete na opetovano ponašanje. Reakcija roditelja koji odobrava određeno jezično izražavanje djeteta potaknut će dijete da nastavi s takvim ponašanjem. Dijete slušajući odrasle osobe (govorne modele), sluša i pamti ono što čuje da bi onda u konačnici to i samo koristilo u sporazumijevanju s ostatkom svijeta.

Hoće li će dijete biti voljno komunicirati, kvaliteta njegova komuniciranja te bogatstvu rječnika kojim će se ono koristiti ovisi o njegovu okruženju i o osobama s kojima je dijete svakodnevno u kontaktu i koje će s njime komunicirati (Miljak, 1987). S obzirom na to da odrasli oblikuju djetetov govor vrlo je bitno da dijete oko sebe ima dobre govorne modele koji u svom govoru pravilno izgovaraju i koriste širok spektar riječi te ih stavljaju u odnose koristeći pritom jezično-gramatička pravila.

Metodom pokušaja i pogrešaka, poticaja i ponavljanja dijete usvaja jezične strukture i napreduje u govornome razvoju, međutim kritičari biheviorizma ističu da se cjelokupno jezično usvajanje ne može objasniti samo oponašanjem jer oponašanje je spor proces, a djeca jezik uče vrlo brzo (Aladrović Slovaček, 2019). Također, jedan od kritičara ove teorije, Noam Chomsky,

tvrdi da se jezik ne može usvojiti samo pomoću potkrjepljivanja jer djeca razumiju i često izgovaraju riječi i rečenice koje nikada prije nisu čuli, on je tu sposobnost nazvao jezičnom kreativnošću (Stančić i Ljubičić, 1994; Jelešković, 2022). Nedostatkom biheviorističke teorije može se smatrati i to što su bihevioristi u istraživanju jezičnog razvoja djece pozornost usmjeravali samo na one segmente koji se mogu objasniti oponašanjem, kao što su bogatstvo rječnika, duljina iskaza i razvoj fonematskog sustava, dok su usporedni razvoj gramatike potpuno zanemarivali (Kuvač i Palmović, 2007).

1.2. Nativistička teorija usvajanja jezika

Nasuprot biheviorističkoj teoriji prema kojoj djeca jezik usvajaju oponašanjem odnosno kroz iskustva i odgoj, javlja se nativistička teorija koja kao bitne čimbenike za usvajanje jezika ističe urođene sposobnosti. Nativistička teorija usvajanja jezika polazi od toga da djeca lako i brzo usvajaju jezik zato jer dio jezičnih sposobnosti dijete posjeduje po rođenju. Zastupnici ove teorije tvrde da je sposobnost za usvajanjem i ovladavanjem jezika djelomično urođena. Djeca prvi jezik pretežito nesvjesno uče, bez poduke i ulaganja posebnog napora stoga se smatra da je to predodređeno rođenjem.

N. Chomsky je glavni predstavnik ove teorije te je razvio jezični model naziva LAD (Language Aquisition Device) odnosno mehanizam za usvajanje jezika. Prema tom modelu on smatra „biološku osnovu, urođenim mehanizmom koja omogućuje usvajanje jezika“ odnosno sredstvo pomoću kojeg djeca razumiju, usvajaju i uče jezik (Budinski, 2008: str. 49). Sva djeca zapravo prolaze istim stupnjom jezičnog usvajanja, koriste se istim jezičnim obrascima i rade iste pogreške što znači da ih treba samo izložiti određenom jeziku (većinom je to prvi – materinski jezik) da bi ga se potaknulo na učenje istoga (Aladrović Slovaček, 2019).

Slušajući jezik okoline djeca brzo usvajaju strukturu materinskog jezika (Pavličević-Franić i Aladrović Slovaček, 2007). Dijete zapravo samo otkriva koje su to jezične posebnosti nekog jezika, primjerice koji je ispravan redoslijed riječi u rečenici, gramatički oblici, i dr. Chomsky smatra da djeca iako ne poznaju teoriju jezika nesvjesno koriste jezična pravila u govoru zahvaljujući urođenom znanju kojim raspolažu. Primjerice, dijete neće znati što je u rečenici koju izgovori ili čuje subjekt i predikat, ali razumijet će značenje tih riječi u datom kontekstu. Koristeći pravila koje Mc Neill, zastupnik nativističke teorije, naziva šablonama djeca proizvode bezbroj različitih rečenica u bezbroj različitih situacija (Stančić i Ljubičić, 1994).

Jezična sposobnost tipična je isključivo za ljudsku vrstu, čovjek po rođenju raspolaže predispozicijama da govori bilo kojim jezikom svijeta. Chomsky je smatrao da je za razvoj jezika bitno isključivo jezično znanje, a ostale elemente i sposobnosti dječjeg razvoja kao što su kognitivni i motorički razvoj, emocionalne i mentalne sposobnosti smatrao je nevažnim za razvoj jezika. Nativistička teorija poriče i utjecaj iskustva na sposobnost govora (Stančić i Ljubičić, 1994). Jezično znanje, za razliku od sposobnosti nije urođeno već se stječe kroz različite procese učenja, od usvajanja jezika u djetinjstvu i kasnije, od okoline, u školi, u radu, kroz medije i dr. (Aladrović Slovaček, 2011).

Nativistička teorija smatra bitnim isključivo urođene sposobnosti te zanemaruje ostale segmente dječjeg razvoja kao što su motorički, emocionalni i spoznajni razvoj. Također, prema njoj na razvoj jezika ne utječu niti okolinski faktori kao niti iskustvene situacije koje dijete proživi. Međutim, na cjeloviti razvoj djeteta kao individue to svakako utječe radi čega se nativistička teorija ne može smatrati u potpunosti točnom. Iako za nju nema empirijskih dokaza niti se može empirijski istražiti, uz ostale teorije, ona je uvelike pridonijela objašnjavanju jezičnoga razvoja.

1.3. Kognitivistička teorija usvajanja jezika

Jean Piaget predstavnik kognitivnih odnosno spoznajnih teorija u središte dječjeg učenja stavlja upravo spoznaju. Da bi dijete moglo učiti i razvijati svoje jezične sposobnosti važno je da ima razvijeno mišljenje. „Piaget smatra da je pojavljivanje jezika uvjetovano razinom senzomotoričke inteligencije tijekom djetetovih prvih osamnaest mjeseci“ (Aladrović Slovaček 2019; str. 30). Njegovu teoriju podržava i Vygotsky koji smatra da je općenito djetetov cjelokupni razvoj uvjetovan razvojem jezika. Jezični razvoj nije neovisan i odvojen od ostalih procesa kroz koje pojedinac raste, razvija se, stječe nova iskustva i znanja.

Vygotsky je tvrdio da odrasli, posebice roditelji, imaju značajan utjecaj na proširenje dječjih spoznaja te je isticao da djeca upravo roditelje koriste kao rješenje za određene problemske spoznaje. Utjecaj odraslih na djecu smatrao je temeljem ljudske prirode (Aladrović Slovaček, 2019). Kako dijete odrasta i razvija se tako se i proširuju i produbljuju dječja iskustva i znanja te se mijenjaju i shvaćanja značenja riječi. Stančić i Ljubešić (1994) ističu da usvajanje i ovladavanje velikog broja riječi nema nikakvog efekta ako dijete nema razvijene procese mišljenja i spoznaje jer dijete ionako neće razumijeti značenje tih riječi niti pomoću njih riješiti neki problem jer ne zna kako te riječi odnosno znanje iskoristiti.

Dakle, Piaget smatra da je spoznaja ta koja omogućuje usvajanje jezika te da su spoznajni i jezični razvoj usporedni. S druge strane, Cromer (također zastupnik kognitivizma) smatra da spoznaja pomaže u razumijevanju značenja riječi, ali da pojedinac mora imati razvijene i jezične sposobnosti da bi značenja mogao izraziti riječima. Osim toga, za njega razvoj jezika nije usporedan sa spoznajnim već kod svakoga se razvija prema vlastitom tempu koji ovisi o cjelokupnim sposobnostima pojedinca, kako jezičnim tako i spoznajnim (Stančić i Ljubičić, 1994).

Može se zaključiti da jezični razvoj nije neovisan i odvojen od ostalih procesa razvoja djeteta, proširivanjem spoznaji svakako se utječe na ovladavanje jezikom, no dijete usvaja jezik i dok nema razvijene spoznaje stoga se kognitivističkom teorijom ne može u potpunosti objasniti jezično usvajanje.

1.4. Teorija konekcionizma

Teorija konekcionizma objašnjava da jezik nije urođen već da usvajanje jezika ovisi o općim spoznajnim karakteristikama djeteta. Kuvač i Palmović (2007) ističu da se konekcionistički model sastoji od dva elementa: od utjecaja učestalosti pojavljivanja oblika i poopćavanja.

Konekcionistima je važan tijek jezičnog usvajanja, smatraju da se usvajanje gramatike događa postepeno te da pritom djeca prolaze kroz slične faze. Na početku zbog poznavanja i upotrebe malog broja riječi dijete sve oblike riječi obrađuje kao posebne pojedinačne riječi te je broj pogrješaka malen, ali kako raste broj riječi koje je dijete usvojilo i kojem se služi tako raste i broj pogrješaka. Poopćavanje zapravo predstavlja korištenje određenih gramatičkih pravila u svim oblicima, tako najčešće djeca kažu hoćem i možem umjesto hoću i mogu. S vremenom dijete spontano usvoji kako pravilno upotrebljavati koje gramatičko pravilo pa je pogrješaka sve manje (Kuvač i Palmović, 2007).

Prema konekcionističkoj teoriji mogućnost stjecanja jezičnog znanja, ali i općenito količina usvojenog znanja ponajviše ovisi o jakosti veza između živčanih čvorova u mozgu. (Ćoso, 2016). Zaključak ove teorije je da djeca jezik usvajaju prema „ključevima“, a ne prema gramatičkim kategorijama (Aladrović Slovaček 2019 prema Palmović 2005).

1.5. Funkcionalna teorija usvajanja jezika

Razvoj ove teorije može se smatrati kao prekretnicom u tumačenju jezika, njome se posebno ističe funkcija jezika kao glavnog sredstva za uspostavljanje i održavanje komunikacije među ljudima. Zastupnici ove teorije jezik i njegove sastavnice istražuju i tumače na način da u središte stavljaju funkciju jezika (Badurina, 2021). Funkcionalna teorija za usvajanje jezika smatra bitnim: sposobnost obrade informacija, motivaciju i želju za komunikacijom kao i za uspostavljanjem međuljudskih odnosa te iskustvene spoznaje djeteta. (Ćoso, 2016).

Prema funkcionalnoj teoriji djeca usvajaju jezik kroz općeniti proces učenja pravila jezika. Dijete najprije nauči konkretne dijelove jezika odnosno riječi ili fraze kojima razumije i koji za njega imaju neko značenje. Prema ovoj teoriji u najranijoj fazi usvajanja jezika ne postoji gramatika te se dijete ne koristi apstraktnim govorom i gramatikom odraslog govornika. Zastupnici funkcionalne teorije ističu da ne postoje univerzalne faze jezičnog razvoja već da postoje stupnjevi jezičnog usvajanja koji ovise o svakoj individui ponaosob (Aladrović Slovaček, 2019).

Jezik kao glavno sredstvo sporazumijevanja u svijetu igra bitnu ulogu u životu svakoga čovjeka. Važnost usvajanja jezika očituje se i u Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje prema kojem se potiče i osnažuje razvoj osam temeljnih kompetencija, među kojima je komunikacija na materinskome jeziku na prvome mjestu (NN 5/2015).

2. Karakteristike jezičnog razvoja

Jezični razvoj najčešće se dijeli na dvije faze, a to su predjezična i jezična. Predjezično razdoblje traje od rođenja djeteta pa do izgovaranja prve smislene riječi. Već od rođenja započinje komunikacija djeteta s okolinom najprije pomoću plača, zatim osmijeha, pokazivanja prstima, gukanja, slogovanja, a pretežito je riječ o spontanom glasanju djeteta. Oko prve godine djetetova života često se pojavljuje izgovor prve smislene riječi nakon čega kreće izgovarati i druge riječi kojima razumije značenje. Prema Starc, Čudina Obradović, Pleša, Profaca i Letica (2004) u dobi od 12 i 18 mjeseci dijete izgovara prve riječi i prelazi u drugu fazu govornog razvoja – jezičnu fazu. Jezična faza naziva se još i verbalna ili lingvistička faza, a obilježava ju izgovaranje prvih smislenih riječi i rečenica, bogatstvo rječnika, sve složenije izjave, kreativnost u govoru, proširenje spoznaja pomoću govora.

Jezično znanje ili jezična kompetencija uključuje poznavanje jedinica jednog posebnog jezičnog sistema na svim nivoima: fonološkom, morfološkom, leksičkom, sintaktičkom, semantičkom i tekstualnom, ali i poznavanje pravila za kombiniranje jezičnih jedinica i njihovo organiziranje u jedinice višega reda (Aladrović Slovaček, 2011: str. 2).

2.1. Fonološki razvoj

Fonem ili razlikovni glas najmanji je dio izraza koji nema značenje, ali služi za razlikovanje značenja izraza (Jelaska, 2004). Kapović fonem definira kao najmanju jedinicu u zvučnom slijedu koja nije samo izgovorno odnosno fonetski različita od neke druge jedinice nego se pomoću nje razlikuju i riječi. On ističe da fonem dobiva značenje tek u kombinaciji i uporabi s drugim fonemom (2023: str. 251).

Fonološki razvoj podrazumijeva shvaćanje „da različiti glasovni oblici u jeziku nose različita značenja“ (Stančić i Ljubešić, 1994: str. 202). Fonematski sluh označava sposobnost pojedinca da čuje i prepozna od kojih se glasova sastoji koja riječi, da može riječ rastaviti na glasove ili sastaviti riječ od glasova koje čuje. Razvoj fonematskog sluha u predškolsko doba jedan od preduvjeta za ispravnu artikulaciju i reprodukciju razumljivog govora, dok poslije u školsko doba utječe na vještine usvajanja čitanja i pisanja, ali i usvajanje bogatog rječnika. Izoštavanjem fonematskog sluha djeca će u govoru moći prepoznati razlike među riječima, primjerice „luk“ i „vuk“, „val“ i „žal“, „bol“ i „gol“ i dr.

Dijete ponavlja i reproducira foneme koje čuje iz okoline, najprije rabi samoglasnike (vokale) i zatvorene suglasnike (konsonante) nakon čega postupno počinje izgovarati i koristiti se i ostalim glasovima (Aladrović Slovaček, 2019). Prvi pokazatelj razvijene fonološke svjesnosti je svijest o postojanju rime. Uključivanjem djeteta u aktivnosti kojima se vježba prepoznavanje rime poboljšava se osjetljivost djeteta na glasovno razlikovanje i raščlambu riječi. Kod djece predškolske dobi razvijena svijest o rimi preduvjet je za kasniji napredak u slovanju i čitanju (Milošević i Vuković, 2017). Dok se dijete „igra“ rimom s poznatim i nepoznatim riječima fokus je usmjeren na zvučnost odnosno samo na glasove, ta „sposobnost fokusiranja na formu, a ne na značenje riječi, utječe na daljnji razvoj fonološke vještine“ (Milošević i Vuković 2017 prema Jakobson i Waugh 1979: str. 250).

U dobi od tri godine djeca već imaju razvijen fonematski sluh te razlikuju glasove materinskog jezika, ali i dalje postoje glasovi koje nisu ispravno usvojili. Normalna je pojava odstupanja u izgovoru pojedinih glasova i riječi, a najčešće u tom periodu javljaju se sljedeća odstupanja (Aladrović Slovaček, 2019; Starc i sur. 2004):

- zamjena glasova (npr. koka-tota)
- ispuštanje početnih fonema (npr. ruka-uka)
- premještanje glasova unutar riječi ili sloga (npr. torta-totra)
- asimilacija i disimilacija
- pogrešan ili iskrivljen izgovor pojedinih glasova (npr. štap – štáp).

S obzirom na to da djeca još uvijek nisu usvojila sve foneme oni mijenjaju riječi koje čuju i stvaraju poseban jezik s kojim se sporazumijevaju s okolinom. U trećoj godini kod djece još uvijek prisutan tzv. bebin govor, on je sasvim normalna pojava sve do maksimalno pet i pol godina. Poslije treće godine glasovi postupno zvuče ispravnije, a u petoj godini djeca ih izgovaraju čisto i ispravno. Djeca bi do polaska u školu trebala usvojiti sve glasove i ispravno ih artikulirati (Aladrović Slovaček, 2019).

Ivičević-Desnica, Hunski i Horga ističu da bi do 3,5-4 godine djeca trebala pravilno izgovarati većinu glasova, može se tolerirati nepravilan izgovor glasova kako slijedi (2003): do 4. godine nepravilan izgovor glasa L i R, do 4,5 godine nepravilan izgovor glasova C, S, Z, a do 5,5 godina nepravilan izgovor glasova Ć, Č, Š, Ž.

Jelaska (2007) također u svome radu ističe period do kad bi djeca trebala usvojiti i usavršiti ispravan izgovor glasova prema godinama (vidi Tablicu 1). Usporede li se podaci iz te tablice

s prethodno navedenim mogu se uočiti sličnosti u stavovima autora, jedina razlika koja se može uočiti je da Ivičević-Desnica i sur. smatraju da se fonemi L i R usvajaju puno prije (godinu do dvije) negoli to smatra Jelaska.

Tablica 1 Ispravan izgovor glasova prema godinama (Aladrović Slovaček, 2019 prema Jelaska 2007)

3, 3-5 godine	4 godine	4,5-5,5 godina
A, E, I, O, U J, P, T, B, K, D, G F, H L, V, M, N	NJ	LJ R S, Z, C Š, Ž, Č, DŽ, Ć, Đ

„U dobi od 6 do 7 godina je kod djece artikulacija usvojena, no zbog ispadanja prednjih zubi, moguće su blage „nečistoće“ u izgovoru: s, z, c, š, ž, č, ć, dž, đ“ (Starčević i sur., 2004). Nepravilnosti u izgovoru razlikuju se kod predškolske i djece u starijoj dobi, kod djece predškolske dobi one su učestalije jer predstavljaju dio razvojnog puta govorno-jezičnih vještina, ali u tom periodu ako se pravovremeno pristupi lakše je djelomično ili potpuno usavršiti izgovor i prevladati eventualne teškoće s kojima se dijete suočava (Ivičević-Desnica i sur., 2003).

Vancaš i Ivšac (2004), Blažić, Buzdum i Kozarić-Ciković (2011) svojim su istraživanjima potvrdili da će razvijena fonološka svjesnost u djece predškolske dobi rezultirati olakšanim i uspješnim svladavanjem vještine početnog čitanja, dok će djeca koja nemaju razvijenu fonološku svijest nailaziti na više poteškoća i bit će potrebno duže razdoblje da bi se svladala vještina početnog čitanja. S obzirom na to da predčitačke vještine paralelno utječu i na razvoj prepisačkih vještina vrlo je važno da se potiče fonološki razvoj. Sve ispravnije usvajanje glasova prati i usvajanje gramatičkih pravila i primjereno korištenje jezika u komunikacijskim situacijama.

2.2. Gramatički razvoj

Gramatički razvoj prati se kroz usvajanje morfologije i sintakse. Aladrović Slovaček (2019) ističe da je usvajanje morfologije jedan od najtežih zadataka prilikom usvajanja i učenja hrvatskoga jezika. Posokhova (2004) tvrdi da ubrzo nakon početka spajanja i izgovaranja prvih rečenica djeca počinju upotrebljavati i koristiti prve gramatičke oblike.

Morfologija se bavi proučavanjem morfema, a oni predstavljaju najmanji jezični jedinicu koja ima izraz i značenje. Jelaska (2005) morfološki razvoj dijeli na tri stadija: usvajanje pojedinačnih riječi, poopćavanje pravila (prekomjerna upotreba pravila) i ovladavanje iznimkama od općih pravila. U dobi oko treće-četvrte godine usvojeni su temelji gramatike materinskog jezika i pojavljuju se gotovo svi gramatički oblici (padeži, glagolska vremena, rod, broj, zamjenice, i dr.). Međutim, u tom periodu dolazi do poopćavanja ili prekomjernog korištenja nekog gramatičkog pravila, tako primjerice djeca u tom periodu često prezentu glagola dodaju nastavak -am, npr. za glagol „vikati“ djeca kažu „vikam“ umjesto „vičem“ jer glagol oblikuju po poznatom pravilu prema kojem govore riječi slikam, hodam, itd. (Starč i sur., 2004). Četvrta godina smatra se prijelomnom, odnosno godinom u kojoj djeca kreću više koristiti pravila i usvajati različite gramatičke strukture. No, u tom periodu i dalje djeca u potpunosti nisu ovladala pravilima te se koriste vlastitim jezičnim sustavom koji se često naziva dječja gramatika. Obilježja dječje gramatike su (Aladrović-Slovaček, 2019 prema Kuvač i Cvikić, 2003):

- pojednostavljivanje – podrazumijeva korištenje različitih sufiksa, prefiksa, tvorba i upotreba umanjica te se ne provode glasovne promjene (primjer „lupio sam ga po nogi“)
- neprovođenje svih gramatički pravila – podrazumijeva neprovođenje glasovnih promjena i neprovođenje pravila kod izmjene jednine u množinu (primjer konj – konjovi)
- poopćavanje pravila – odnosi se na uporabu pravila i kod onih riječi na koje se to pravilo ne odnosi (primjer „idem k baci“)
- nepostojanje niti jednoga temeljnoga oblika – kada se djeca ne koriste nominativom jednine za tvorbu drugih oblika.

U većini jezika djeca najprije usvoje tvorbu umanjica koje za njih imaju pragmatičku funkciju odnosno dijete se njima koristi kako bi u toj situaciji uspostavili bliskost i povezanost sa sugovornikom (Kuna 2022 prema Savickiene i Dressler 2007). U razdoblju od pete do šeste

godine djeca se već ispravno koriste osnovnim gramatičkim pravilima i oblicima, odnosno ispravno govore u množini, padežima, ispravno koriste glagolska vremena, veznike i prijedloge. U godinama prije odlaska u školu, odnosno u dobi od 6 do 7 godina djeca su već usvojila većinu gramatičkih pravila i oblika, ali naravno pri uporabi određenih i dalje postoje pogriješke (Aladrović Slovaček 2019; Starc i sur. 2004). Kuna ističe da je usvajanje tvorbe riječi dugotrajan proces koji ne završava usvajanjem jezika u predškolsko doba već se nastavlja i učenjem jezika u školi (2022).

Sintaksa je dio gramatike koji proučava ustrojstva veća od spojeva riječi, rečenice i teksta, to je zapravo „sustav koji određuje pravila o redu riječi“ (Posokhova, 2004: str. 24). Rečenice predstavljaju temelj komunikacije jer jednom riječju nekada ne možemo izreći to što želimo. Tijekom usvajanja jezika djeca trebaju usvojiti i pravila povezivanja riječi u rečenice kako bi ih ispravno međusobno povezivali u smislenu cjelinu. Tek kada niz riječi ima jasno značenje i prepoznatljivu strukturu može se nazivati rečenicom. Dakle, dok izgovara niz riječi dijete ih najprije treba organizirati i urediti prema gramatičkim pravilima (promjene oblika riječi, tvorba riječi, red riječi u rečenici).

Sintaktički razvoj može se podijeliti u četiri faze (Jelaska, 2005):

- holofraze
- dvočlane rečenice
- telegrafski govor
- složene gramatičke strukture.

Holofraze se javljaju nakon pojave prve riječi, najčešće u period od 1 do 1,5 godine. One predstavljaju jednočlane izraze koje djeci zamjenjuju cijelu rečenicu i za njih imaju više značenja, primjerice „mama“ u jednom kontekstu može značiti „mama, uzmi me“, dok u drugom kontekstu može značiti „mama, dođi“. Holofraze se interpretiraju ovisno o situaciji u kojoj su izrečene, a u tom razdoblju najčešće se njima nešto imenuje. Bez obzira što izgovorena riječ možda nema široko značenje (primjer mama), odrasla osoba zbog svog postojećeg znanja i dosadašnjih iskustava prepoznaje i shvaća što dijete želi (Stančić i Ljubičić, 1994).

Nakon holofraza javlja se kratki period dvočlanih iskaza odnosno rečenica, pojavljuje se u periodu od 1,5 do 2 godine, a njima djeca nastoje iskazati različite odnose između subjekta i radnje.

U periodu od 2 do 2,5 godine pojavljuje se telegrafski govor. Tijekom perioda telegrafskog govora dijete počinje slagati više riječi u rečenici, ali koristi samo imenice i glagole za koje ne primjenjuje gramatička pravila (npr. Vita baciti balon). Koristi se samo onim temeljnim riječima koje su nužne da bi ga drugi razumijeli, izostavlja dijelove koji za njega nemaju bitno značenje (veznike, prijedloge, čestice i dr.). Djeca u tom periodu ispuštaju gramatičke riječi, u spontanom govoru, ali i u slučajevima kad oponašaju i ponavljaju govor odrasli (Aladrović Slovaček 2019 prema Jelaska 2005; Stančić i Ljubičić, 1994).

Početak treće godine djeca kreću upotrebljavati i ostale vrste riječi, različitih oblika odnosno slažu rečenice složenijih gramatičkih struktura, „za svega nekoliko mjeseci dosegnu nivo na kojem vladaju širokom lepezom sintaksički složenih rečenica koje uključuju i morfološki kompleksne riječi“ (Jelešković, 2022: str. 11).

U dobi između 3. i 4. godine djeca koriste sve složenije i raznovrsnije rečenične strukture, u rečenicama koriste više glagola. Četvrta godina se često naziva „zlatnim dobom dječjih pitanja“ jer djeca zahtijevaju mnoštvo novih informacija od odraslih, na svaki odgovor odrasle osobe može se čuti „zašto, kako, kada?“. Djeci treba odgovarati na takva pitanja i nikako ih ne ignorirati, treba proširivati njihove spoznaje i znanja. Nakon četvrte godine zastupljene su sve vrste riječi, a njihova upotreba je sve pravilnija kroz različite gramatičke oblike. Koriste se veznicima kako bi povećali broj riječi u rečenici (najčešće veznik „i“). Između pete i šeste godine djeca rabe sve vrste rečenica, uključuju sljedeće veznike: ili, a, onda i dr. Prije polaska u školu u periodu između 6. i 7. godine rabe sve vrste rečenica kao i odrasli, rečenice su sve duže sa sve više veznika (Andrešić i sur. 2010; Starc i sur. 2004).

Temelj gramatičkog razvoja je usvajanje i bogatstvo rječnika, međutim „kako dijete ovladava jezikom, usvajanje sitakse i semantike postaje usporedni proces, ovisan jedan o drugome.“ (Aladrović Slovaček, 2019: str. 57-58). Pavličević-Franić (2006) također ističe da je poticanje i održavanje komunikacije ključno za učenje jezika kao i usvajanje gramatičkih pravila jezika.

2.3. Semantički razvoj

„Odrastanjem dijete proširuje rečeničnu strukturu na dvije, tri ili više riječi. Time se, osim gramatičke, mijenja i semantička razina rečenice jer višestruka struktura omogućuje i bolje razumijevanje“ (Aladrović Slovaček, 2019: str. 58). Semantika podrazumijeva značenje pojedinih riječi, rečenica i općenito leksika kojim dijete raspolaže.

Leksik predstavlja rječničko blago nekog jezika odnosno sveukupnost riječi pojedinog jezika. Razlikujemo leksik pojedinca, leksik društvenih skupina, leksik nekog određenog kraja, leksik pisca, itd. (Pavličević-Franić, 2005). Leksik pojedinca, kako djeteta tako i odrasle osobe, možemo podijeliti na aktivni i pasivni rječnik. Aktivni se odnosi na riječi koje pojedinac svakodnevno koristi da bi se sporazumio s okolinom, da bi izrazio svoje potrebe, želje i osjećaje. S druge strane, pasivni rječnik podrazumijeva sve one riječi koje pojedinac razumije kada ih sugovornik koristi, ali ih on sam ne koristi u svakodnevnom govoru. Kada se istražuje razvoj jezika djeteta bitnijim se smatra aktivni rječnik. Djeca puno više riječi razumiju nego što izgovaraju, a s porastom kronološke dobi djeteta raste i razumijevanje međusobnih odnosa pojmova. Osim što se povećava količina riječi kojima shvaćaju stvarno značenje, povećava se i količina riječi ili izraza za koje shvaćaju preneseno značenje (Vodopija, Smajić, 2011).

Kada dijete u svom rječniku počne aktivno koristiti više od 50 riječi dolazi do ubrzanog usvajanja riječi. Taj period se naziva rječnički brzac, tada može doći do usvajanja 10 do 20 riječi dnevno. Fond riječi koje dijete koristi se jako brzo proširuje čime je omogućen i razvoj ostalih jezičnih sastavnica (Jelaska, 2005; Hržica i Kraljević, 2007).

Dijete u dobi od 1,5 godine upotrebljava oko stotinjak riječ, dvogodišnjak koristi oko četrinstotinjak, trogodišnjak rabi već oko tisuću riječi, a četverogodišnjak koristi oko četiri tisuće riječi – a u svakoj dobi djeca razumiju još puno više riječi negoli ih koriste (Aladrović Slovaček, 2019). Posokhova tvrdi da razvoj rječnika u smislu učenja novih riječi nikada ne prestaje, niti kod djece, niti kod odraslih (2008).

U djece predškolske dobi mogu se uočiti jezične novotvorevine odnosno neologizmi, radi se o novim riječima koje djeca osmisle u datom trenutku kako bi upotpunila leksičku prazninu. Neologizmi ne pripadaju hrvatskom standardnom jeziku i nisu navedeni u rječnicima, a nastaju „primjenom već usvojenog izraza u novom odnosno drukčijem kontekstu ili komunikacijskoj situaciji budući da stvarni sadržaj još nije usvojen“ (Pavličević-Franić, 2005:

str. 51). Neologizmi su kratkog vijeka, u nedostatku riječi djeca ih osmisle i koriste u određenoj situaciji, a nakon što uspješno usvoje „ispravnu“ riječ nju nastave koristiti u jezičnom izričaju.

Pavličević-Franić (2005) spominje neke od čestih neologizama koja djeca u periodu usvajanja jezika koriste: skakam umjesto skačem, konjica umjesto kobila, kupovam umjesto kupujem, kupica za ženu koja nešto kupuje, kokošar umjesto pijetao, itd..

Djeca su vrlo kreativna prilikom njihovog osmišljavanja, često ih tvore tako da dodaju određene prefikse i sufikse oslanjajući se na do sada usvojena gramatička i semantička znanja. Jelaska navodi načine kako djeca osmišljavaju neologizme (2005 prema Pavličević-Franić 2003):

- Poopćavanje usvojenih gramatičkih oblika (primjer: hodam=kupovam, lošiji=dobriji)
- Korištenje istih pravila tvorbe za sve riječi (primjer: trubač=gitarač/klavirač, slonovi=pasovi/mravovi)
- Popunjavanje leksičke praznine (primjer: krava=kravan umjesto bik, otirač=tepihač)
- Asocijativno povezivanje nepoznatih riječi s poznatima – nazivaju se inovacijskim leksemima (primjer: muška zmija=zmijac).

Također, valja imati na umu da se usvajanje govora ne svodi samo na usvajanje fonologije, leksika i gramatike. Uz to dijete mora naučiti što u određenom trenutku, na određenom mjestu i u prisutnosti drugih može reći i na koji način, odnosno što socijalna grupa dopušta (Stančić i Ljubešić, 1994: str. 175-176).

3. Istraživanje

U svibnju 2023. godine tijekom odvijanja stručno-pedagoške prakse provedeno je kratko istraživanje u dječjem vrtiću Sisak stari, objekt Bubamara. Ravnateljica i stručni tim vrtića odredili su u kojoj skupini mogu provoditi istraživanje, ali prije provođenja trebala sam zatražiti suglasnost roditelja (u prilogu se nalazi obrazac suglasnosti).

3.1. Opis uzorka istraživanja

U istraživanju je sudjelovalo petero djece (toliko roditelja je pristalo na ispitivanje), od čega tri dječaka i dvije djevojčice. Najmlađi ispitanik imao je 3 godine i 4 mjeseca, a najstariji ispitanik imao je 3 godine i 11 mjeseci. Svi ispitanici ispitani su istoga dana.

3.2. Opis instrumenta istraživanja

Istraživanje je provedeno pomoću vođenog intervjua tijekom kojeg je svakom djetetu pojedinačno postavljano pet pitanja kako slijedi: Koja je tvoja najdraža igračka?, Što voliš raditi u vrtiću?, S kim se najviše voliš igrati u vrtiću i čega?, Koji crtani film voliš gledati – zašto?, Kojeg kućnog ljubimca bi volio imati?. Pitanja nisu postavljana isključivo tim redoslijedom te su se po potrebi djeci postavljala potpitanja. Pomoću diktafona na mobitelu snimani su odgovori svakog djeteta, ali isključivo audio zapisi.

3.3. Ciljevi istraživanja

Cilj istraživanja bio je ispitati jezične osobine djece predškolske dobi, specifično djece dobi od 3 do 4 godine.

U skladu s navedenim ciljem postavljani su problemi istraživanja kako slijedi:

1. Ispitati rječničku raznolikost djece predškolske dobi.
2. Ispitati sintaktičku složenost djece predškolske dobi.
3. Ispitati odstupanja na fonološkoj, morfološkoj i leksičkoj razini te usporediti s dosada prikupljenim podacima o razvoju hrvatskoga jezika.

3.4. Rezultati istraživanja

Ispitanici su tijekom ovog istraživanja odnosno vođenog intervjua sveukupno izrekli 483 riječi složenih u 98 rečenica (Tablica 2). Mogu se uočiti velike razlike u broju izgovorenih riječi s obzirom na ispitanika. Ispitanik s najmanjim brojem izgovorenih riječi je upotrijebio svega 28 riječi, što čini 5,8 % od ukupnog zbroja izgovorenih riječi. Najveći broj izgovorenih riječi je 156, a tu brojku postigla su dva ispitanika – zbroj njihovih izgovorenih riječi čini 64,6 % od ukupnog zbroja izgovorenih riječi. Velika je razlika između najmanjeg i najvećeg broja izgovorenih riječi, čak 128 riječi.

Tablica 2 Broj korištenih riječi i rečenica ispitanika u govoru ispitanika

Ispitanik	Broj riječi	Broj rečenica	Imenice	Glagoli
Djevojčica G	28	9	9	5
Dječak G	37	19	14	8
Dječak M	106	17	26	20
Dječak F	156	26	40	20
Djevojčica M	156	27	37	23
Ukupno	483	98	125	76

U odgovorima ispitanika mogu se pronaći imenice, glagoli, pridjevi, zamjenice, brojevi, prilozni, prijedlozi, veznici, uskllici i čestice, odnosno sve vrste riječi. Ispitanici ponajviše upotrebljavaju imenice i glagole, koji čine ukupno 41,6 % izgovorenih riječi. Imenice koje koriste su često vlastite imenice odnosno imena vršnjaka iz vrtića ili vrtićke skupine (Meri, Ela, Antea, Tesa, Gita, itd.) ili imena kućnih ljubimaca i likova iz crtića. Vlastite imenice djeca su upotrijebili sveukupno 36 puta što čini čak 28,8 % od ukupno izgovorenih imenica. Što se tiče duljine riječi, u ovom slučaju imenica najkraće izgovorene odnose se na riječ „pas“ ili na vlastita imena „Ela“ i „Teo“. Među najdužim izgovorenim riječima su sljedeće: s devet glasova riječ „flizelski“, s deset glasova riječi „nalančasti“ i „Gabrijelom“ i s jedanaest glasova riječ „traktorčiću“.

Kada su upotrebljavali pridjeve većinom su to bili opisni pridjevi kojima su izražavali boju ili veličinu nečega, u govoru ispitanika pojavljuju se sljedeći pridjevi: *veliki, crni, bijeli, smeđi, narančasti, plavi, rozi, ljubičasti, novi, zločesta, dobra*. Jedan ispitanik je u svom govoru koristio dvije povratno-posvojne zamjenice, točnije „*svojim, svojemu*“ kada je opisivao tko se čime igra u vrtiću. Također, jedan ispitanik je u svom govoru koristio upitno-odnosne zamjenice „*tko*“ i „*koji*“ kada je želio da mu se pojasni tko je to ljubimac i kojeg leptira sugovornik želi.

Kako bi se utvrdila leksička raznolikosti najčešće se uspoređuje broj različitih riječi u jezičnom uzorku i omjer različenica i pojava. Pojavnica je svaka izgovorena riječ dakle podrazumijeva ukupan broj riječi u iskazu pojedinog ispitanika, a različenica je fonološki različit izraz riječi (Hržica i Kraljević, 2007). Promatrajući Tablicu 3 može se uočiti kako se udio različenica smanjuje kako se povećava broj pojava, odnosno što je jezični uzorak veći to je manji broj različenica.

Tablica 3 Mjere rječničke raznolikosti

Ispitanik	Pojavnice	Različenice	Omjer različenica i pojava
Djevojčica G	28	19	0,68
Dječak G	37	28	0,76
Dječak M	106	57	0,54
Dječak F	156	56	0,36
Djevojčica M	156	86	0,55

Hržica i Kraljević (2007) u svom radu tvrde da što je omjer različenica i pojava bliži vrijednosti 1 to je ispitanik svaku riječ ponovio manje puta, dok što je omjer bliži vrijednosti 0 to je ispitanik svaku riječ ponovio više puta. Također, navode da veći omjer pokazuje veću rječničku raznolikost jer je izgovoreno više različitih riječi stoga se podrazumijeva da ispitanik ima bogatiji rječnik i obrnuto. Međutim, važnu ulogu u tom mjerenju ima i duljina iskaza – za usporedbu rezultati različitih ispitanika najrelevantnije mjerenje je ako su iskazi jednake duljine.

Provedenim istraživanjem je potvrđeno kao i kod Johanssona (2008 prema Hržica i Kraljević 2007) da što više ispitanik govori to se više ponavljaju funkcionalne riječi (veznik, prilog, čestice) radi čega se smanjuje omjer iako se upotrebljavaju različite leksičke riječi.

Što se tiče odstupanja na morfološkoj razini, čak tri ispitanika u svom govoru koristila su riječ „*pas*“ prilikom čega dolazi do pogrešno provedenih gramatičkih pravila. Tako primjerice izgovaraju sljedeće: „*To je psa.*“, „*Hteja bi pas.. Ja hoću findusa pasa imat..*“, „*...nove čizme sa medom i s morskam pasom..*“, „*...mica ima žutu boju, a pasa ima zeljenu.*“, „*...sad imam micu i pasa i sad još jednog pasa.*“. U prethodno navedenim primjerima dolazi do poopćavanja pravila odnosno ispitanici koriste pravila nad riječima za koje se to pravilo ne odnosi, ali može se zaključiti i da se ispitanici ne koriste nominativom jednine (*pas*) za tvorbu drugih morfoloških oblika riječi. Izgovorene riječi su pretežno ispravno deklinirane po padežima, primjerice na potpitanje „*Voliš li neku životinju posebno jako?*“, ispitanik odgovara „*Konja*“, ili na potpitanje „*Čega se voliš igrati u vrtićkoj sobi?*“, odgovara s „*U kuhinji*“.

Rečenice su prosječno sastavljene od 4,8 riječi, međutim postoje velike razlike između ispitanika, prosječan broj riječi u rečenici ispitanika varira od 1,9 riječi do 6 riječi u rečenici. Najkraća rečenica ima jednu riječ, dok najduža rečenica ima 19 riječi, a glasi „*Ja ja voljim u vuticu voljim kad idemo van iglati se sa Meli i s Anteom na velikim lujama.*“. Kod ispitanika koji je izrekao tu najdulju rečenicu može se uočiti frekventnost sastavljanja i izgovaranja duljih rečenica, isti ima rečenice i po 16 i 17 riječi. Doduše, taj ispitanik često ponavlja riječi u rečenicama, tako primjerice u toj najdužoj izgovorenoj rečenici dva puta ponavlja riječi *ja* i *voljim*.

Ispitanici se često koristi neuobičajenom rečeničnom konstrukcijom i stvaraju neprihvatljivo višestruke rečenice. Takve rečenice pretežito izgovaraju brzo i bez pauza, ne razmišljajući o tome što su prethodno izrekli. Također, neki ispitanici slažu nejasne i nedovršene rečenice. Primjerice na potpitanje „*Čega se vas dvije igrate?*“ ispitanik odgovara „*U klevetu smo, ja i Tesa, da se, da se u pjavom salonu, u kjevetu.*“. U toj rečenici ispitanik ponavlja dva puta da su u krevetu, ali nejasno je čega se one igraju niti kakve veze krevet ima s njihovom igrom. Ističe se još jedan primjer nerazumljivosti i neprihvatljive konstrukcije rečenice, na pitanje „*Kojeg kućnog ljubimca bi volio imati?*“ ispitanik odgovara „*A ja imama sad sad imam micu i pasa i sad još jednog pasa.*“. U ovoj rečenici izgleda kao da riječ *sad* koristi kao veznik također iz te izjave nije jasno ima li on sada jednu mačku i jednog psa i želi još jednog psa ili trenutno ima jednu mačku i dva psa.

Iako ispitanici koriste sve vrste riječi, često red riječi u rečenici nije ispravan, primjeri „Ptice i kojni, i bubamale gledam doma cltić“, „Mi tamo se celi dan vozimo“, „Hteja bi pas findusa imati.“.

U odgovorima svih ispitanika mogu se uočiti očekivana odstupanja u fonološkom razvoju za tu dob djece. Proučavajući Tablicu 3 može se uočiti da se ponajviše javljaju odstupanja u zamjeni glasova ili pogrešnom, odnosno iskrivljenom izgovoru pojedinih glasova.

Tablica 4 Primjeri fonoloških odstupanja u govoru ispitanika

Zamjena glasova	Ispuštanje fonema	Premještanje glasova unutar riječi/sloga	Pogrešan ili iskrivljen izgovor pojedinih glasova
<i>Volin/vojim - volim</i>	<i>mttru/mtoru - motoru</i>	<i>prajemo - peremo</i>	<i>sklivaća - skrivaća</i>
<i>begeru - bageru</i>	<i>istražiat - istraživati</i>	<i>kojni - konji</i>	<i>bićikl - bicikl</i>
<i>velikem - velikom</i>	<i>edan - jedan</i>		<i>veljiki/vejiki - veliki</i>
<i>Meli - Meri</i>	<i>Eon - Elom</i>		<i>Šar - Žar</i>
<i>iglati - igrati</i>	<i>skivaća - skrivaća</i>		<i>spasava - spašava</i>
<i>jaditi - raditi</i>	<i>celi - cijeli</i>		<i>nesreću - nesreću</i>
<i>flizelski - frizerski</i>	<i>hteja - htjela</i>		<i>Hrš - Krš</i>
<i>pjavi – pravi</i>	<i>lujama - ljujama</i>		<i>ne šnam/ne žnam – ne znam</i>
<i>Kjevet/klevet - krevet</i>	<i>nje - nije</i>		<i>vltic/vutic - vrtić</i>
<i>kjila, kuila - krila</i>	<i>ko - tko</i>		<i>cltic - crtić</i>
<i>jozog - rozog</i>	<i>duga - druga</i>		<i>autic - autić</i>
<i>leptil - leptir</i>			<i>isgleda - izgleda</i>
<i>bubamale - bubamare</i>			<i>oći - oči</i>
<i>dvohanu - dvoranu</i>			<i>pošo - posao</i>
<i>tuće - kuće</i>			<i>voljim- volim</i>
<i>jibe - ribe</i>			<i>šetaja - šetala</i>
<i>ljubinac - ljubimac</i>			<i>boji - boli</i>
<i>thleća - treća</i>			<i>mohji - moji</i>
<i>dobhla - dobra</i>			<i>zeljeni - zeleni</i>
<i>pajk - park</i>			<i>teške - teške</i>
<i>nalančasti - narančasti</i>			
<i>doktol - doktor</i>			
<i>leći - reći</i>			
<i>pjavi - plavi</i>			

Najčešće dolazi do zamjene glasa *R* s glasovima *J* i *L* primjer „u pjavom salonu, u kjevetu“, „Ja volim bojati, iglat se i ići van i u dvohanu“. U prethodnom primjeru, može se uočiti da ispitanik zamjenjuje i glas *H* s glasom *R*, to se događa nekoliko puta kod ispitanika, a dva puta se čak s glasovima *HL* zamjenjuje glas *R*, primjer „...a thleća je dobhla“. U ovom

razdoblju djeca bi već trebala usvojiti izgovor glasa *K*, a može se uočiti da se kod ispitanika samo jednom pojavljuje zamjena tog glasa s glasom *T*, izgovoreno je „*tuće*“ umjesto *kuće*.

Kao što je i navedeno u poglavlju 2.1., pojavljuju se nepravilnosti u izgovorima glasova *C, Z, S, Š, Ž, Č, Ć*, koje su za dob 3-4 godine i dalje očekivane i prihvatljive. Kod većine ispitanika može se uočiti da izgovaraju glas *C* umjesto glasa *Ć*, primjerice „*autic*“, „*cltic*“, ali jedan ispitanik je izgovorio glas *Ć* umjesto *C* pa je rekao „*bićikl*“ umjesto bicikl.

Ispuštanje fonema uočeno je u 13 izgovorenih riječi ispitanika, niti jedan glas ne prednjači u učestalosti ispuštanja. Najrjeđe dolazi do odstupanja u obliku premještanja glasova unutar riječi, izmijenjen je redoslijed glasova samo u riječima *peremo* i *konji*.

Izgovorene riječi ispitanika kojima se ne može prepoznati značenje su *kan*, *findus* i *blekiji*. Tijekom intervjua zatraženo je pojašnjenje značenja tih riječi, međutim djeca su slijegala ramenima, jedino je pojašnjena riječ *blekiji* „*Blekiji su jedne mace*“.

Slijedom svega navedenoga, može se zaključiti da se djeca u dobi od 3 do 4 godine koriste svim vrstama riječi, ali prilikom promjene oblika riječi često dolazi do nepravilnosti i poopćavanja pravila tvorbe riječi. Također, javljaju se neuobičajene rečenične konstrukcije, kao i nepravilnosti u izgovoru glasova (bilo da je riječ o zamjeni ili iskrivljenom izgovoru glasova i ispuštanju fonema). Što je dulji iskaz djece to se iste riječi više puta ponavljaju. Provedenim istraživanjem potvrdila su se očekivanja da predškolska djeca u dobi od 3 do 4 godine koriste sve vrste riječi i da slažu rečenice složenijih gramatičkih struktura, prilikom čega dolazi do odstupanja na fonološkoj, morfološkoj, leksičkoj i sintaktičkoj razini.

4. Zaključak

Na temelju provedenog istraživanja može se zaključiti da djeca predškolske dobi, u razdoblju od 3. do 4. godine u svom govoru koriste sve vrste i oblike riječi. Ispitanici prilikom tvorbe riječi koriste pravila koja znaju i tamo gdje to nije potrebno te se ne koriste nominativom jednine za tvorbu novih oblika riječi. Najčešće rečenice slažu koristeći imenice i glagole, a povezuju ih veznicima (pretežno veznik *i*). Također, često ponavljaju riječi u rečenicama, stvaraju neprihvatljivo višestruke rečenice i rečenice neuobičajenih i nepravilnih struktura zbog čega je ponekad teško shvatiti što žele poručiti svojim iskazom. U izgovoru dolazi do očekivanih, ujedno i prihvatljivih odstupanja za tu dob djece, najučestalija su sljedeća odstupanja: zamjena glasova, pogrešan ili iskrivljen izgovor pojedinih glasova i ispuštanje fonema.

Zanimljivo je kako se u govoru ispitanika nisu pojavile novotvorenice, za nekoliko izgovorenih riječi ne može se prepoznati značenje, a ni djeca nisu znala pojasniti značenje istih stoga se ne može utvrditi što ti pojmovi podrazumijevaju. Mogu se uočiti velike razlike u odgovorima ispitanika, neki su odgovarali vrlo šturo, dok su neki davali opširne odgovore. Kod ispitanika čiji su iskazi bili duži može se uočiti manja rječnička raznolikost, odnosno često se ponavljaju iste riječi.

Za uspješnu komunikaciju prije svega bitno je bogatstvo rječnika (kako aktivnog tako i pasivnog), razvijena fonološka svijesnost te poznavanje i ispravna upotreba gramatičkih pravila. Gramatika je vrlo bitan segment u razumijevanju značenja onoga što nam sugovornik želi reći, da bi ih razumijeli u širem kontekstu rečenice trebaju biti jasno strukturirane i organizirane. Međutim, sve to nije dovoljno za kvalitetnu komunikaciju jer bitno je da djeca predškolske dobi razvijaju i ovladaju pragmatičkim sposobnostima kako bi znali upotrebljavati jezik u različite svrhe, prilagoditi svoj jezik situaciji u kojoj se nalaze te poštivati pravila komunikacije (dok jedan govori, drugi šuti, nastavak razgovora na započetom temu i dr.).

5. Literatura

- Aladrović Slovaček, K. (2019). *Od usvajanja do učenja hrvatskog jezika*. Zagreb: Alfa d.d.
- Aladrović Slovaček, K. (2011). Razvoj diskursne kompetencije u ranome učenju hrvatskoga jezika. U V. Karabalić, M. Aleksa Varga, L. Pon (Ur.) *Diskurs i dijalog: teorije, metode i primjene* (str. 323-338). Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku i Filozofski fakultet: Osijek.
- Andrešić, D., Benc Štuka, N., Gugo Crevar, N., Ivanković, I., Mance, V., Mesec, I., Tambić, M. (2010). *Kako dijete govori? Razvoj govora i jezika, najčešći poremećaji jezično-govorne komunikacije djece predškolske dobi*. Planet Zoe d.o.o.
- Apel, K. i Masterson, J. (2004). *Jezik i govor od rođenja do 6. godine – Od glasanja i prvih riječi do početne pismenosti – potpuni vodič za roditelje i odgojitelje*. prilagodila: Ilona Posokhova, Lekenik: Ostvarenje d.o.o.
- Badurina, L. (2021). *Od gramatike prema komunikaciji*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Blaži, D., Buzdum, I., Kozari-Ciković, M. (2011). Povezanost uspješnosti vještine čitanja s nekim aspektima fonološkog razvoja. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 47 (2), 14-25. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/70277>
- Bogunović, I. i Jelčić Čolakovac, J. (2019). Uloga neformalnih aktivnosti u nenamjernom usvajaju jezika: povezanost uporabe jezika i jezičnog znanja. *Fluminensia*, 31 (2), 181-199. Preuzeto s <https://doi.org/10.31820/f.31.2.15>
- Budinski, V. (2008). Jezične kompetencije učenika provoga razreda u pisanome jeziku. U D. Pavličević-Franić, A. Bežen (Ur.) *Rano učenje hrvatskoga jezika 2* (str. 47-59). Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: Zagreb.
- Ćoso, Z. (2016). Problematika ovladavanja jezikom. *Croatica et Slavica Iadertina*, 12/2 (12.), 493-512. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/178252>
- Hržica, G. i Kraljević, J. (2007). Rječnički brzac u jezičnome usvajanju. *Lahor*, 2 (4), 293-307. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/21790>

Ivičević-Desnica, J., Hunski, M., Horga, D., (2003). Izgovorni i ortodontski poremećaji u predškolskoj dobi. *Govor*, XX (1-2), 147-156. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/179339>

Jelaska, Z. (2004). *Fonološki opisi hrvatskoga jezika: glasovi, slogovi, naglasci*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Jelaska, Z. (2005). *Hrvatski kao drugi i strani jezik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Jelaska, Z. (2007). Ovladavanje jezikom: izvornojezična i inojezična istraživanja. *Lahor*, 1 (3), 86-99. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/20658>

Jelešković, E. (2022). Usvajanje jezika kod djece uzrasta dvije i tri godine. *Radovi Filozofskog fakulteta u Sarajevu*, 25, 9-38.

Kapović, M. (2023). *Uvod u fonologiju*. Zagreb: Sandorf.

Kovačević, M. (1996). Pomaknute granice ranoga jezičnoga razvoja: okvir za novu psiholingvističku teoriju. *Suvremena lingvistika*, 41-42 (1-2), 309-318. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/24214>

Kuna, Z. (2022). Tvorba imenica u ranom jezičnom razvoju na temelju podataka za jedno dijete iz Hrvatskog korpusa dječjeg jezika. *Suvremena lingvistika*, 48 (93), 85-104. Preuzeto s <https://doi.org/10.22210/suvlin.2022.093.04>

Kuvač, J. i Palmović, M. (2007). *Metodologija istraživanja dječjeg jezika*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Miljak, A. (1987). *Uloga komunikacije u razvoju govora djece predškolske dobi*. Zagreb: Školske novine.

Milošević, N., Vuković, M. (2017). Svjesnost rime u djece predškolske dobi s posebnim jezičnim teškoćama i bez jezičnih teškoća. *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 20 (2), 237-257.

Ministarstvo znanosti i obrazovanja [MZO]. (2015). Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Preuzeto 20.4.2023.: <https://mzo.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalni-kurikulum/nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje/3478>

Pavličević-Franić, D. (2006). Institucionalno učenje/usvajanje hrvatskoga jezika u sustavu plurilingvalnoga diskursa. U I. Vodopija (Ur.) *Dijete i višejezičnost*. (str. 19-26). Učiteljski fakultet: Osijek.

Pavličević-Franić, D. (2011). *Jezikopisnice: rasprave o usvajanju, učenju i poučavanju hrvatskoga jezika u ranojezičnom diskursu*. Zagreb: Alfa d.d.

Pavličević-Franić, D. (2005). *Komunikacijom do gramatike*. Zagreb: Alfa d.d.

Pavličević-Franić, D. i Aladrović K. (2007). Jezične kompetencije učenika na početku školovanja – normativnost nasuprot pragmatičnosti. U A. Bežen, D. Pavličević-Franić (Ur.) *Rano učenje hrvatskoga jezika*. Učiteljski fakultet: Zagreb.

Posokhova, I. (2008). *Razvoj govora i prevencija govornih poremećaja u djece*. Buševac: Ostvarenje d.o.o.

Stančić, V. i Ljubešić, M. (1994). *Jezik, govor, spoznaja*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Starc, B., Čudina Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B. Letica, M. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.

Šikić, N. i Ivičević-Desnica, J. (1988). Govorno/jezični razvoj i njegovi problemi. *Govor*, 5 (1), 63-81. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/176801>

Vancaš, M. i Ivšac, J. (2004). Ima neka tajna (?) veza: jezik – čitanje – pisanje. U R. Bacalja (Ur.) *Dijete, odgojitelj i učitelj*. (str. 103-115). Sveučilište u Zadru: Zadar.

Vodopija, I. i Smajić, D. (2011). Morfološke vrste te semantičko i asocijativno polje poticajnih tematskih riječi. U I. Vodopija, D. Smajić (Ur.) *Dijete i jezik danas – Dijete i tekst*. (str. 53-70). Učiteljski fakultet: Osijek.

Vrsaljko, S. i Paleka, P. (2018). Pregled ranoga govorno-jezičnoga razvoja. *Magistra Iadertina*, 13 (1), 139-159. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/217843>

6. Popis tablica

Tablica 1 Ispravan izgovor glasova prema godinama (Aladrović Slovaček, 2019 prema Jelaska 2007)	10
Tablica 2 Broj korištenih riječi i rečenica ispitanika u govoru ispitanika.....	17
Tablica 3 Primjeri fonoloških odstupanja u govoru ispitanika	20

7. Prilozi

Prilog 1 Zamolba za provedbu istraživanja

Lucija Krapljan
studentica 3. godine RPOO
Izvanredni studij, odsjek u Petrinji

DJEČJI VRTIĆ SISAK STARI
OBJEKT BUBAMARA

Predmet: Molba za suradnju u provedbi istraživanja u svrhu izrade završnog rada

Poštovani,

molimo Vas da odobrite provođenje istraživanja u kojem bi sudjelovala djeca Vašeg vrtića, objekta Bubamara. Istraživanje se provodi za potrebe izrade završnog rada LUCIJE KRAPLIJAN studentice studija za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek u Petrinji.

Tema završnog rada je Razvojna jezična obilježja djece predškolske dobi, a bit će izrađen pod mentorstvom izv. prof. dr. sc. Katarina Aladrović Slovaček.

Planirano istraživanje provelo bi se kao vođeni intervju nad 15-20 djece dobi 3-4 godine u kojem bi studentica postavila 3-5 pitanja svakom djetetu pojedinačno te pomoću diktafona snimala odgovore svakog djeteta (isključivo audio zapis). Pitanja koja se planiraju postaviti djeci su sljedeća: Koja je tvoja najdraža igračka?, Što voliš raditi u vrtiću?, S kim se najviše voliš igrati u vrtiću i čega?, Koji crtani film voliš gledati – zašto?, Kojeg kućnog ljubimca bi volio imati?.

Pomoću ovih pitanja i dječjih odgovora nastoje se istražiti karakteristike usvojenosti jezika odabranog uzorka djece. Također, nastoji se istražiti u kojem je stadiju fonološki, gramatički (morfološki i sintaktički) te semantički razvoj odabranog uzorka djece i razlikuje li se od dosadašnjih istraživanja na tu temu.

Istraživanje i obveze istraživača su usklađene s Etičkim kodeksom struke. U skladu s tim, prikupit ću informirani pristanak roditelja djece.

Zahvaljujem Vam na susretljivosti.

S poštovanjem
Lucija Krapljan

Prilog 2 Suglasnost za provedbu istraživanja

Poštovani roditelji!

Za potrebe završnog rada LUCIJE KRAPLJAN studentice studija za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek u Petrinji provodimo istraživanje na temu "Razvojna jezična obilježja djece predškolske dobi".

Planirano istraživanje provelo bi se kao vođeni intervju nad 15-20 djece dobi 3-4 godine u kojem bi studentica postavila 3-5 pitanja svakom djetetu pojedinačno te pomoću diktafona snimala odgovore svakog djeteta (isključivo audio zapis). Pitanja koja se planiraju postaviti djeci su sljedeća: Koja je tvoja najdraža igračka?, Što voliš raditi u vrtiću?, S kim se najviše voliš igrati u vrtiću i čega?, Koji crtani film voliš gledati – zašto?, Kojeg kućnog ljubimca bi volio imati?

Cilj ovog istraživanja je istražiti karakteristike usvojenosti jezika odabranog uzorka djece. Također, nastoji se istražiti u kojem je stadiju fonološki, gramatički (morfološki i sintaktički) te semantički razvoj odabranog uzorka djece i razlikuje li se od dosadašnjih istraživanja na tu temu.

Podaci dobiveni u ovom istraživanju bit će strogo povjerljivi i čuvani. Svi izvještaji i rezultati nastali na temelju ovog istraživanja koristit će se isključivo u svrhu izrade završnog rada studentice Lucije Krapljan. Rezultati istraživanja neće otkrivati identitet djece.

SUGLASNOST

Suglasan sam da moje dijete _____
(prezime i ime, datum rođenja)

sudjeluje u istraživanju u svrhu izrade završnog rada na temu „Razvojna jezična obilježja djece predškolske dobi”

(potpis roditelja)

(mjesto i datum)

Prilog 3 Rezultati istraživanja – transkript vođenog intervjua s djecom

Da se ne otkrije identitet djece u nastavku se koristi samo prvo ili prva dva slova imena te se određeni dijelovi odgovora djece poput prezimena vršnjaka označavaju s X.

Djevojčica G (8.10.2019.) – razgovor je tekao kako slijedi:

Lucija: Što voliš raditi u vrtiću?

G: *Iglati se.*

Lucija: S kim se voliš najviše igrati u vrtiću i čega?

G: *S Meli i volin se iglati i sklivaća.*

NAPOMENA: Djevojčica se zove Meri, a ne Meli.

Lucija: Koja je tvoja najdraža igračka?

G: *A životinje. Sve životinje i bebe.*

Lucija: Voliš li neku životinju posebno jako?

G: *Konja.*

Lucija: Kojeg kućnog ljubimca bi voljela imati?

G: *Macu. Imam Maksa.*

Lucija: Koja životinja je Maks?

G: *To je psa.*

Lucija: Koji crtani film voliš gledati i zašto?

G: *Gabicu, tamo se i iglaju.*

Dječak G (10.12.2019.) – razgovor je tekao kako slijedi:

Lucija: S kim se voliš najviše igrati u vrtiću i čega?

G: *Ja iglam Meli.*

Lucija: Čega se ti i Meri volite igrati?

G: *Kan.*

Lucija: Možeš li mi objasniti što je kan?

G: *Jibe kan*

Lucija: Molim te, možeš mi još malo pojasniti što je kan?

G: *Kan, ne šnam.*

NAPOMENA: Djevojčica se zove Meri, a ne Meli.

Lucija: Što voliš raditi u vrtiću?

G: *Vojim jaditi mam tat idu na pošo.*

Lucija: U redu, kad mama i tata idu na posao ti ideš u vrtiću. Čega se voliš igrati u vrtiću?

G: *Amm, ammm. Ne šnam.*

Lucija: Čega si se danas igrao u vrtiću?

G: *Eon.*

Lucija: Možeš li mi pojasniti kakva je to igra eon.

G: *Ela.*

Lucija: Čega ste se igrali?

G: *Vltica.*

Lucija: Kojeg kućnog ljubimca bi volio imati?

G: *Imam veljiki.*

Lucija: Koju životinju imaš?

G: *Supice papa.*

Lucija: Molim te, pojasni mi koju to životinju imaš kod kuće.

G: *Imam puson.*

Lucija: Je li puson pas?

G: *Da.*

Lucija: Koji crtani film voliš gledati i zašto?

G: *Tuće.*

Lucija: Kuće?

G: *Da. Cltic Teo.*

Lucija: Koja je tvoja najdraža igračka?

: *U vlticu*

Lucija: A koja ti je igračka u vrtiću najdraža?

G: *Autic.*

Dječak M (7.6.2019.) – razgovor je tekao kako slijedi:

Lucija: Što voliš raditi u vrtiću?

M: *Ja volim bojati, iglat se i ići van i u dvohanu.*

Lucija: U dvoranu voliš ići?

M: *Da.*

Lucija: S kim se voliš najviše igrati u vrtiću?

M: *Sa Nelom i Gitom. Ja se voljim iglat sa njima skivača.*

Lucija: Koja je tvoja najdraža igračka?

M: *Autići su mohji.*

Lucija: Imaš li puno autića?

M: *Da, doma. Pjavi, zeljeni, ljubačasti i pjavi. Imam mali i veljiki autić. Imam ja doma nove čizme sa medom i s morskam pasom. I sad imam tu u vutiću. Ali nemam one duge, one što imam teške z medom.*

Lucija: Koji crtani film voliš gledati i zašto?

M: *Ptice i kojni, i bubamale gledam doma cltić. Sam gledam cltić.*

Lucija: Kojeg kućnog ljubimca bi volio imati?

M: *Imam micu i pasa.*

Lucija: Kako se zovu?

M: *Am nežnam.*

Lucija: Koje su boje, kako izgledaju?

M: *Mica ima, mica ima žutu boju, a pasa ima zeljenu.*

Lucija: Kojeg kućnog ljubimca bi volio imati?

M: *A ja imama sad, sad imam micu i pasa i sad još jednog pasa.*

Dječak F (11.6.2019.) – razgovor je tekao kako slijedi:

Lucija: Što voliš raditi u vrtiću?

F: *Vozit se na mtru sa Nikom i Filipom i Gabrijelom.*

Lucija: S kim se voliš najviše igrati u vrtiću i čega?

F: *Sa Gabrijelom i Filipom, Nikom, Lovrom. Igramo se na vozilima. Gabrijel se igra na begeru. Ja se igram na mtoru. Nika se igra na svojemu pik-paku. Filip se igra na biciklu. Marko se igra na traktorčiću. Mi tamo se celi dan vozimo.*

Lucija: Čega se volite igrati u vrtićkoj sobi?

F: *Ja se volim igrati sa svojim velikem autom, a Nika sa autićem. Volim se svojim velikim autom. Volim istražiat sa Markom.*

Lucija: Koja je tvoja najdraža igračka?

F: *Veljiki auto, crni i bijeli. Zove se Maks.*

Lucija: Kojeg kućnog ljubimca bi volio imati?

F: *Ja imam samo Đerija.*

Lucija: Koja je životinja Đeri?

F: *Moj ljubimac. Đeri je pas, crni i smeđi, al ga prajemo.*

Lucija: Možeš li ponoviti, molim te.

F: *Prajemo ga.*

Lucija: Perete ga?

F: *Da. Baka i mama, ja ne. Ja ga zalijevam.*

Lucija: Koji crtani film voliš gledati i zašto?

F: *Šara.*

Lucija: Misliš li na Žara?

F: *Da.*

Lucija: Što Žar radi?

F: *Spasava dan od Krša i i i Krša.*

Lucija: Što je Krš?

F: *Krš ti je edan auto koji radi nesreću.*

Lucija: Što onda radi Žar?

F: *On hvata Hrša.*

Djevojčica M (14.10.2019.) – razgovor je tekao kako slijedi:

Lucija: Što voliš raditi u vrtiću?

M: *Ja ja voljim u vuticu voljim kad idemo van iglati se sa Meli i s Anteom na velikim lujama.*

Lucija: Čega se voliš igrati u vrtićkoj sobi?

M: *U kuhinji.*

Lucija: S kim se voliš najviše igrati u vrtiću?

M: *Sa Tesom X.*

Lucija: Čega se vas dvije igrate?

M: *Mi se iglamo. U klevetu smo, ja i Tesa X, da se, da se u pjavom salonu, u kjevetu.*

Lucija: Možeš li mi malo pojasniti? U salonu se igrate?

M: *Da, pa to nje baš pjavi salon. To je samo za iglu salon.*

Lucija: Aha, to je frizerski salon?

M: *Da, flizelski salon.*

Lucija: Koja je tvoja najdraža igračka?

M: *Muha.*

Lucija: Ova muha je tvoja najdraža igračka? (djevojčica je u ruci držala figuricu muhe)

M: *Da, to sam ja donesla s kuće.*

Lucija: Kako izgleda ta muha, možeš li ju malo opisati?

M: *Isgleda ima kjila, ima kuila, pa noge pa ima oči pa usta. Vejike oči ima.*

Lucija: Kojeg kućnog ljubimca bi voljela imati?

M: *Ko je ljubinac?*

Lucija: To ti je naprimjer pas, mačka, zec.. Imaš li nešto od toga?

M: *Ne. Gle, tata ima dva blekija.*

Lucija: Što su blekiji?

M: *Blekiji su jedne mace. Jedna je zločesta. Duga je zločesta, a thleća je dohla.*

Lucija: Želiš li i ti imati neku mačku ili psa kod kuće?

M: *Dha. Hteja bi pas findusa imati. Ja hoću findusa pasa imat jozog.*

Lucija: Što bi ti radila s psom?

M: *Šetaja sa s njim po pajku. Koji ti se leptil sviđa? Ja bi nalančasti.*

(U prostori u kojoj smo razgovarali su na vratima bili zalijepljeni leptiri.)

Lucija: Koji crtani film voliš gledati i zašto?

M: *Spužva Bobu. Ja voljim Spužba bobu gledat cltic. Zato što patuljka boji noga pa ga stavi kod doktola pa onda će on leći „auč, auč“.*

Prilog 4 Izjava o izvornosti završnog rada

Izjavljujem da je moj završni rad na temu „Razvojna jezična obilježja djece predškolske dobi“ izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristio drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)